Skender Kulenović

Soneti i poeme

Rusa pjesma

Sklupčila si se u meni u tmulo nemušto jao.
Ne znaš da li da siđeš među školjke mi, ponor duboko,
il da iscvateš u nebo – da budeš zvijezdani bokor.
Crniš se, pjesmo, u meni ko mjesec neizgrijao.

Vilo zelenca jezerskog pod sklopom mi trepavica –
Ni ćuk ti ne vidje izron ni alga što te leluja.
Šumo sa stablina jeke, sa lišćem od slavuja,
Crnico azurna, sva u groznici zvjezdanih klica,

Ne izlazi, jezerko, u riječ – u mjesečeve čini,
Šumo od biglisa, zamri u harfi-paučini,
Ne propupajte, sunca, iz zora zvjezdanih mliječi:

Sutra, kad zadani opet, bićeš mi, pjesmo, ko pljeva.
U jalovu buljićeš plavet, u rosi mrtva ševa,
I ja, strašilo isto, u istu strnjiku riječi.

Ponornica

Strgam moru svjetla i ko tumore izrežem oči.
Mrmorom crnih mi voda začepim uši ko boli.
Gorka mi nepca grotla raskužim crnom soli.
I bacim posljednju misao prvoj podzemnoj ploči.

Al grotlo mi otješnja: hrupim – na bijelcu vodoskoka,
A korito me uzme u obale, štake bogalja.
Pa u pjeni mi svijet isperu kloaka i pralja,
I svi me pomalo otpiju, do mrava – krvoloka.

I s pola se sebe sručim u uvir ko u rođenje,
U crno se zakletu spjenim neporodilju vrela.
Al žile me izvora nađu i dosrče korijenje.

I tražeć se banem u svijet, pa zjapim iz suha ždrijela
U ložnice svjetnih čaški gdje s prašnika bludnih kapam,
I slušam, u gluhom mi školjci, mračni muk svojih škrapa.

Noturno

Lud, satir bluda te je noći njakao,
To začeše me u krvožeđi čula.
U najprije srećna pomrčina tmula,
A onda se rodih u svijetli pakao.

Dok su u bludnoj jednačini ječali
Roditelji moje nerođene volje,
Crni konsilijum; okrećići šolje,
Đavoli neki o meni su viječali.

I smisliše mene iz moje amebe,
A ja se zgrčih za nekoga sebe –
Vijeće se samo s tihim *o-ho* zgledalo.

I evo, noćas, u mraku žutih svijeća,
Crni konsilj o meni opet vijeća –
Ćuteć mi tura pred lice ogledalo.

Pisma

Kućno poštansko sanduče, i ista te ista dilema.
Izvadim ključ, pa kažem: Bolje, ne otvori!
Na sva ta draga pisma što ih unutra nema
Budi sanduk ćutnje i ništa ne odgovori.

Kaže, pa otvorim, i opet u me zrene,
Ljuta što je budim, crna mačka praznina.
I u jednom kutu, od prijatelja il žene,
Pisma što neće stići čita paučina.

Ruka tad zatvori sanduk – t škrine ključ bez ruke.
Oči još okrznu ime – to gledaju oči bez zjena.
Trenuci otrežnjenja kad saznam da nema ma više,

I da se to svakoga jutra napravim od žbuke.
Ničega više nisam ni oblik ni sjena.
I kao samoj sebi samo praznina mi piše.

Nad mrtvom majkom svojom

Poljubi još jednom joj čelo, kojim te sada gleda
ispod kapaka mrtvih: usnom što stid ti je stinu
nevjerstva izmjeri svoja na tom čelu od leda,

i zapamti ih vjerno u svakom svome vinu.

Baci još jedan joj grumen zemlje koja je prima,
da vidiš kako se ona sahranjivala u te,
da čuješ kako će pasti tvoja zaludna rima
kao što pada sad zemlja na ta usta što ćute.

Zaustavi tu suzu što hoće da ti ispere
taj pelin u omči grla, taj kasni jauk vjere,
i humku što raste ko grijeh – oblije tugom krina.

Ne miči nikud, jer korak – korak je zaborava,
Stoj, gledaj: tako si nico ko što će iz nje trava.
Zanijemi joj nad grobom, i budi vjerna tišina.

Šetnja

Sadimo gluh bat nogu, gleda nas ćutnja asfaltna.
Potiljci, brda pamćenja, pagnuti nam u tugu.
Slijepac sa slijepcem idemo svak u svom videokrugu.
Ruka se klati kraj ruke – još samo da stanu i klatna.

Sve sada stoji dotkano u mrtvom uzlu usta.
Iz bora nam se gledaju zmije nemilosrđa.
Kubeta očiju izjele nebeska čađ i rđa.
U grlu nam stoji još kost strašnoga neizusta.

Vjetar pod nogom prevrne žuti list sanovnika:
I, ja sam sunca nozdrva – ti krin mi pun ko nikad.
Ja sijam ti, svod od duga – ti zlatno kube si oka.

Ti s bulkom svijeće čekaš me, ja hrlim, konjik mraka.
Sve nam je opet vinograd, uzlet nam loza svaka.
Punim te, grozd svoj bezdani, suncem iz žila čoka.

****

Ugledam – dojke. (A to brijega dva gola i obla,
I vrhom im džbunje rudi: gle, maline bradavica).
Usrknem sunca i dažda do plavih omaglica
Pa usnama svoje sjenke po njima klonem ja oblak.

Baštovan, stegnom trešnje milim – da iskoči sva će.
Pupoljkom sluti me breskva – pa ko da vazduh prosvjeta.
U duplje, pukline, čaške, ja nenasiti vjetar,
Na iglama njuha uđem i rijem im mrko saće.

Ja uštap, zađoh u oči ljepotica kao pijeska.
Dažd visu, izvorim pod njim – žedne me ozvijezde oči.
Lišaj mi dubom ne raste kud je srcolika reska.

Cvijet cvijetu s ruku mi nikne stećkom, kad odem na počin.
Ozimo sjeme, pod smetom palih zvijezda od leda,
U zlatnom snu klice se njišem u klasju svog nedogleda.

Čuda

Svrh snijega do juga rijeka: zveket vilinskog nakita.
Tu glađu se krili galeb, korijenom gnijezdi se jasen.
S pastrvom danuju zvijezde, i vidre s češljem rakita.
Nebo – ogromnosti oko. Tu protegnut sam i spasen.

Srce je sjelo na prijesto, i svaku pomisao cara
Domisli odmah i pruži iz sebe obličje krasa.
Zrno do zrna se stišćem u punom srcu svog nara.
Sam, bor iz petnih mi žila u bezdan sunčani stasa.

I na dnu go sam oblutak ljubljen oblinama vode.
Sva nevidjela se bistre kroz bistre mi oči rode.
U mračnoj duplji mi duba zlate se zujna mi saća.

Sunovrat s gromom sam slapa, i iskok duge iz pjene.
S njom gasnem, i svaka mi kap se, u sladostrašću mijene,
U praroditeljku čuda, u prakap bremenu vraća.

Tarih (*za Karađozbegovu džamiju u Mostaru*)

Rat il svegled satrap il jesen od rita
Poružne i svjetlost – nebo zemlji zgade.
Ti kamena lebdiš ko procvali badem
Žedna plavog bezdna, puzavica sita.

Sunce, ko dan sudnji, skine sve do gola.
Čempres što te rastom ljubomore prati

tad, ko da je bio slijep od iskona ti,
žagri u te novu, a njeg nema pola.

Šta mu sniva svjetlost, mjesec vidi – ti kad
pustiš da ti tinja u krijesnici tijela.
U krošnje košćela bura pusti bika

i stabla im škripe – ti mirna i bijela.
Umrem, iz korijena vjekova izlistam
I budem ti čempres: a ti stojiš ista.

Mrtvo korito

Tu sada protiču sedre: gluhi katarakt kostura.
Okret posljedni leži u točku vodeničkom smotan.
Naiškrženi iz ikre, neiskriljeni iz čahura
U sunđer pijeska su zašli bez škrga i krila života.

Sad su, bez virskih zrcala, slijepci zvijezda i munja.
U mračnom pamćenju pećina zakrečen biser šuma.
I žeđ se, mrtva, zgrčila u žile oblanog džbunja.
Umrijevši – prešla je rijeka u korito moga uma.

I slapom sa zvijezde na zvijezdu ruši se, težom azura,
Pra-lednim zvjezdanim santama donosi vatru klica
I zvijezdama-kosturnicama uskrsli dah božura

i zvijezdama-šišmišima otkriva čudesna lica.
I školjkom korita mrtvog, gdje bio sam šumna rijeka,
Slušam gdje šumim bez ušća sred azurnog neizreka.

Poskočica smrti

Zatvori već oči gladi
da nađu dno nedogledi.
U stope se sam usadi
Da ožive krstoredi..

Djed – suncu vječnošću mjedi
ne češljaj inje u bradi.
Sve lađe u sante sledi
I luči u glavnje ščadi.

Pa u mrak zvjezdojedi
Sa ćukom uz huk mu sjedi –
Muk mjeri u mirijadi,

Sve dok, astronome sijedi,
Traje ti trunke u kredi
I tebe – boga u nadi.

Evo čelom svega

Evo čelom svega klonusmo po stolu.
Daj nam jednu nesvijest od sna istinskiju,
Ti još, muno nečeg, što se ote bolu.
Daj nam blagu tminu kojom mošti spiju.

O kresni – žilje nam trgni u svom lasu
Iz svega, a, ždrale, što u nama čekaš,
Vrati nas u ljuske što ih pijesak zasu!...
Zovnemo – iz mraka ne dođe ni jeka.

Oči potpnule na dno svog žilišta.
Krijesnice sjećanja zgasilo je ništa.
Bestrag i samoći... To – mrak smo lokvanja:

Rastvorimo čašku: sunce, zađi u nas!
Pregršt je plaveti drhtava nam kruna
I strepnje: gluh šišmiš premotava tkanja.

Vaze

U riznici Tutan-Kamona stoje dvije srasle vaze
Od prozračnog alabastra kao od svjetlosti zvijezda.
Ljubav je prešla u kamen u ćorsokaku staze
I ostao samo mutni hijeroglif žlijezda.

I ko da ga pročita kad nam je srce od straha,
Kad su nam oči od laži, kad su nam usta od riječi!
Blago tigru i tigrici u strasnom jedinstvu daha,
Blago jagorčiki pokornoj pod razvigorom kad mliječi!

Istinom svoga tijela mi srastemo u laži

I vaze naše postanu grobnice svakoga cvijeća.
O majstore, alabastra, groznu mi tajnu obnaži:

Zar nema nam druge kobi već očajem tvog umijeća
Sliti se kamen u kamen i biti krvotok od zraka,
I živi gledati sebe iz praznih očiju-raka?

O alge

Sjedimo, moru već ušće, sjen sjeni, ja i stijena.
S talasa sja nam u škrape, iškrapljen, davni nam sedef.
Perje nam osta od selica, s njima i lišaj nam htjede
Za njima ruke nam pružene iz bezrukih ramena.

S pučine našeg čekanja val novorođen krene
I svakim propnjem zagrabi sve plavlju iz bezdana nada
Rodom nas opaše – bude nam ko usred vinograda,
Pa skopni, i oko nogu nam – obzvone negve pjene.

Bora se začne u bori i škrapa u svakoj nam škrapi.
U sušu nas neba sije kap svaka što s nas hlapi.
Iza potiljaka nam kuka kukuvija nepovrata.

So nam po okamenini, gorka so – rđa pline...
O alge što val vas doniha sve trule od dubine,
Dajte za tminu već koja smo te dnovide oči svog cvata.

Krik

Otkuda znam da je tu šuma kad sama je tmina,
Tolika da su je pune – i prazne duplje vida
Do dna mi pamćenja, sužnja što traži provid zida.
Da li to pipam stabla, il mene dira tamnina?

Otkada znam da je u šumi to kriknula ptica
Kad sama je tišina, bezvučno naličje zvuka,
Kad i šum moga daha prah mrklog postane muka,
I šuplje bezvučje uđe u korijen glasnih žica.

Tak krik – tmina to ote li dan ptici iz drijema?
Il kriknu ljubav, il razbojstvo – i već ih nema.
Kud padam kucaj po kucaj sa srca – časovnika?

Gdje slijepcu vida da nađem žiži sunčevog oka?
Tminu da zovem za sudiju, tajac za svjedoka?
Kako taj muk da nadglušim pred mukom mrtvog krika?

Svejedno

Bićemo čerga što mijenja
Zvijezde duž mliječnog druma.
I mrtvi od vina uma
Sahranjivat se u rođenja.

To nikada neće biti.
Bićemo što smo i bili.
Jedni od drugih siti.
Cvijet pa opet gnjili.

Meni je ime Svejedno,
Moj drum je bijeli anal
U zviježđe nedogledno:

Vi srećni, na konje čula!
Vi očajni, s pustih kula
U crni mi skačite kanal!

Prh

To radi i rijeka. Iz zubala obala oslobađa se u ušću.
I vrba. Kroz rasprs pupova lišćem iskipi joj nabrekla tuba.
Tako i svoga pancira tjeskobu, od utrobe pupa gušću,
U čahuri, maločas neživa, sad mala razapinje buba.

To sad je mumiju drevni oživio mag sunca i kiselina.
Oči, dvije žeđi, promoli prve. Nov grč, pa s gluhim škrgutom muke
Ramenima nadme prvi prsten stege – i strašna je mina.
On prsne. I srećna, tad prvim pipcima dohvati sunčeve ruke.

Još, pa još – i svoja. Al uzetog prha: cima iz balzama krila.
Još prozirna do srca. Niču po njoj zvijezde i oblači je svila.
U slasti iskrsenja i u čudu svijeta još ne zna kud bi, šta bi.

Tad, jedva, razlepezi krila, ko da je vidjela buđenje lokvanja.

Okuša prh pa, puna vječnosti, prhne u srećni svijet neznanja,
Pahuljica radosti, svemu u susret, maslačku, jeseni, žabi.

Pod kedrovima

S dna duše kedrovi srču pa krošnjama vodoskoka
Pršću u žeđ svih rana zeleni tamjan tišine.
Raširilo paun – veče rep raja, oko do oka.
Crvrčak je dozvao ženku, ćuti iz njene dubine.

Muk zelen za čelo mi zašo: crni rob krtičnjaka
Krtica – miso se pustila u blažen zelen potop.
Matici srca se vratile pčele sa proplanka,
Grozdne. Blizanac sam travi: muk tajca nam je krvotok.

Il se to krutim u kamen? Il, panj već, trulim u prlad?
Zmijoglav bršljan mukline steže već gnijezdo mi grla.
(I gnijezdo je navrh kedra zadavljeno bez vriska.)

Šišarka rastisla ljuske: uzalud čeka pelud.
Pun češer – bludna mu praška zalud pah vjetra i pčelu.
Bjegunca u miru, sad gleda iz trave me košulja zmijska.

Govorenje tvrđave

Vi putnici s ponora mora i s kopna od bogaza,
Ne gnijezdite selice – oči pod kalpake mi kula:
Nit sam, nit s mene se vidi to vaše voće oazam
Nit u meni grad ćete doći ljuskama svog rasula.

Sijači maltera – svu me je razjela zidna biljka,
I sada samo srž vjetra kroz kosti šuplje mi huji,
Munje su skinle zastavu sa svakog moga šiljka
I u crn pokrov je smotale u svakoj mojoj guji.

Usta mi zarasto ljetopis puzavica i drače.
Sove mi posude zjene – i tada mi kule zrače,
Uholeže mi izjele sve što sam čula živa.

Zemlja je ušla u oklope i lubanje junaka.
Sad, nada mnom šupalj stoji i kamenolom oblaka.
Crv ovdje plovi kroz pramce, i pauk je vjetar griva.

Kod Don Kihota

Da ti pričam (moram) šta se poslije desi.
Živ ti nije niko od poroda i roda.
Vino se probistri, zamuti se voda.
Crkva nam se zlati u nesitoj kesi.

Čuvamo ti vjerno – u muzeju koplja.
Rosinanta pase s ergelom magaraca.
Na vjetrenjačke neće ni lud da se baca,
A nebeska ševa posta barska droplja.

Sančo tvoj sad luta izgubljen do boga,
Noćiva umoran pod nebom od smoga
(tako nešto vidio ni u snu nijesi).

Kapi duše žedna samo je još suša.
Sat pa rat, trbuh-trka, u nosu nam duša,
O Gospodaru, o zaboga gdje si!

Kletva

Neka raspad tijela bude blagoslov.
Neka kucaj srca bude prah svih sreća.
Nek obrva sumnje raste za vijek veća.
Nek vuci nadgluše svih anđela zov.

Smrt neka nam bude od pogače preča.
Ne imali kuće – pa ni zvjezdan krov.
Nek nam soko lijeće u zaludan lov.
Crkve nek okreče, da smo ispod kreča.

Pas namjernik nek nam zalijeva suh džbun.
U kovrdže ćutnje nek nam puknu strune.
Nek debljaju crvi dok se krotko trune.

Nek nam u mulj tmasti krilat klone čun.
Tvojim okom, sunce, svevidim se kunem
Da kunem kamenjem dragim s tvoje krune.

Neskrašeni

Iziđimo u otrov kafana,
Otrovani lijekom svojih soba,
Iz utvara svojih jorgovana
U skazaljke obnaženih noga.

Iziđimo iz grobnice dana
Međ vampire ponoćnoga doba,
Iscijedimo gnoj iz svojih rana
Za gnoj novi povratnoga groba.

Iziđimo u ceh violina,
U hemiju dostignutih vina,
U sluh vječni pripitih špijuna.

Nazdravimo onim koji sade,
Srećne ruke, svoje vinograde,
Podignimo stijeg nekih buna!

Govorenje sahatkule

Vi sahačije, vi zidari, vi moji uskrsitelji,
Vratite malter i skazaljke što treba da me vrate.
Pogledajte bolje u lice toj svojoj dobroj želji,
Osluhnite sluhom kamena otkucane mi sate.

Šta biste dobili – do te skazaljke vam na ruci?
Pustite nek me navijaju i dalje sljepimiši
I uređaje mi čiste paučinom pauci.
Otkucaje, i jeku im, predadoh vjetru i kiši.

Uzmite muk mog gvožđa i čekiće kamena moga
I odnesite u svoje ponoćne radione.
Osluhnite moje četvrti što bez opravke zvone

I iskujte sat novi, sat ovaj sa koga
Jezde kopita vjekova na uzdama minute
U daljine izvjesne, što ne vide se, ni slute.

Tarih II (*za Stari most u Mostaru*)

Rat il stoglav satrap il zmaj zemljotresa
Sruše sve do zvijezda, i nebo se jada.
Ti miran i savit preko mrakobjesa,
Ljude i rijeku puštaš ušću nada.

Hoće da premosti tebe u svom svijetu
Slikar opsjednuti, pa u posla pola
Dođe mu da baci u rijeku paletu,
Srdit sklapa štake – sve skelet i smola!

Mjesec novorođen kad krene da pređe
S ove međe nebu do one mu međe,
Tvojim bijelim skokom htio bi da skoči.

Ja, tvoj neimar, kad skidahu ti skele,
Zažmirih i pobjegoh od zamisli smjele.
Kad čuh glas, orosiše mrtve mi se oči.

Ničija već moja

I u vječni mrak mi zemlja svijeća.
Samar orla ne tovari na me:
Sam ću lećat i sred ove tame
Širom krila od svojijeh pleća.

Nek je vihor a ja slamka slame.
Bože, krin sam, a tirjanstvu sječa.
O čovještva grdna kulo stećа,
Primi mene, sjedi mi na rame.

Grdna kulo od male kapele.
S tebe u svijet želje mi se bijele.
Ad i rđa dođu – sve mi stmine.

Šta ću, rukom segnem do Njeguša,
Pa iz grotla svijeh vrela, ka suša,
Gusle uzmem, struna zubma škrine.

Zatečeni

Šuma, more, svjetlost, kameni kućerak,
Sve zgaslo u vidu – sve sad ovaj miris

Što ga žeđ bora iz podzemnih jezera
Srče u ovaj opoj u kome se žmiri.

Ali tog da vidim – i oči otvorih –
Tog što odjednom unebi me tanko!
Nigdje ga. I tražim po zapamćenoj flori...
Al samo lebdi miris, a on – i snu neznanko.

Možda je zaspao ko sneni lopoči
I miriše iz sna – u lopoč stvorih oči.
Ne. Razimčem travu, i onu po stijeni...

Gle! Zar postoji? Karanfil, divlji, sitan!
Nebesniji u travi no bor u nebu titan!
Zatečeni, gledamo se, ja i stih nerođeni.

Stećak

Stećak mramorni ćuti govorm scena po boku,
jači od kandža kiše, povampirenja i krađe.
Njegov mjesec i sunce, što znače posmrtne lađe,
davno su prevezli dušu, vjekuju sad u doku.

Udaljili su se od njeg i gradovi i sela.
Vidik mu stvore listopad i koze što tu brste.
Vjetar podsjeti lijeske, i one se šaptom krste.
Zmija mu krene uz reljef, svoj reljef svije sred čela.

Zašto sam došao ovdje, kad sve već ovdje piše?
Posljednju blijedu zelen s jesenjom travom dišem.
Čuj, zvoni zrelo stablo - to lijes mi teše žuna.

Stihove što još bruje dlijetom po stećku svom stišaj,
pa, uspokojen, pusti neka ih pokrije lišaj,
lezi pod stećak stiha bez prevoznika - čuna.

OCVALE PRIMULE

I

To su tople kćerke vlažnih zavjetrina.
Skrivene i nježne, za suncem se žute.
Bez mirisa, na dnu žutih krvi slute
skora iščeznuća s dolaskom vrelina.

Kao da su mrtve. Ali one ćute
u srcima žutim strast mlakih toplina.
U njedrima vrije sok, sruji svježina,
al primule meke i titrave šute.

U sivoj ekstazi posljednjih bulbula,
u čaškama bijelim procvalih ponoći,
zaplakaše oči skrivenih primula:

u svanutne svile lat se po lat runi,
one osjetiše da ce skoro proći
i da će ih nekud odvest vreli juni.

II

Osjetiše dragost mekih milovanja,
ali kćerke žute napuštene cvatu.
Željele bi grlit prste bijelih tkanja,
strast nečijih dlana ćutjeti na cvatu.

Nališe se oči žutine i sjanja.
Svaka skriva dušu titranjima stkatu
i u zavjetarja žutu ljubav sklanja,
dokle orhideje trepere na vlatu.

Neko s brijega slazi. Osoja miruše.
Čekaju ga pune rascvalih čeznuća
s čevrmama tankim prežutoga zlata.

To kukurijek cvate, cvat zelena vrata.
I rastkane čežnjom vrućeg povinuća
njih opaja miris iz njegove duše.

III

Mislile su pomrijet kada gizdav stiže,
i zasjaše čaške jagorčika jarih.
On snažno miriše, iskri se i žari
i, niz tkiva noći, sve niže i niže

nad njih pada. Klone. Žuti nektar liže
i žitkoga soka što ga vračlar stari
za primule žute u venama svari
svakoj po kap kane i pijan se diže.

S vlaću bijelog sunca u dnu žute čaške,
ko sutonske zvijezde u srebrne sjene
čekaju ga da se opet mrtav spusti.

A on kao vitez zavjetrina gustih
prepun zadnje zore siplje prve praške
na njih što mu s daha strepe prestravljene.

IV

O davno si, davno, Dijete puti bijele,
otišlo gdje i sad možda koja cvjeta!
Al primule jare mog su srca svele
što raskriše čaške s prsta ti i peta.

I, sad, kada ćutim u požare ljeta
na kapcima scvalim teške dlane vrele,
i kad žitki podnev s kora i drveta
ljuljov miris toči sokovine zrele,

na dnu svih sazrenja, niz ječmove plamne
i sad prsti moji davnu mlakost slute
koju ubra srce s prvih tvojih cvanja:

niz snijeg što ne kopni, u gudure tamne
slazim tvojom stazom, dok ona, sve tanja,
kao mlijeko teče u primule žute.

V

I, sad, davno mrtva, krv u meni spava.
Niz ječmove lutam, scvalih trepavica,
da sagorim čežnjom jedrih žetelica
od sunca i srpa uz duh boliglava.

Žita su visoka, plava i preplava.
Niz međe mirišu sunca ivančica.
O ocvale kćerke mojih prvih trava,
u srcu mi zgara sjeme vaših klica.

Da vas barem ubrah u prvome jaru,
da vas bar poklonih srcu koje duše,
sad bih imo brata da uz mene luta

niz sjedrala žita, žuta i prežuta.
I, sad, ne bih gino, pun klonule suše,
znam: vi biste cvale po mome mezaru.

STOJANKA MAJKA KNEŽOPOLJKA

ZOVE NA OSVETU TRAŽEĆI SINOVE SRĐANA, MRĐANA I MLAĐENA ŠTO POGINUŠE U FAŠISTIČKOJ OFANZIVI

Svatri ste mi na sisi ćapćala - joj, blagodatno
sunce knešpoljsko! -
svetrojici povijala nožice sam rumene
u bijele povoje lanene,
svetrojici sam prala jutrenje tople pelene ...
Joooj,
Srđane,
Mrđane,
Mlađene,
joj, tri goda u mom vijeku,
tri prvine u mom mlijeku,
tri saća teška,
silovita,
što ih utroba moja izvrca,
joj, rosni trolisni struče djeteline knešpoljske,
što procva ispod moga srca!

Joooj,
tri goda srpska u mom vijeku,
tri Obilića u mom mlijeku,
joj, Srđane-Đurđevdane,
joj, Mrđane-Mitrovdane,
joj, Mlađene-Ilindane:
Kozara izvila tri bora pod oblak,
Stojanka podigla tri sina pod barjak!
Joooj,
gdje ste,
Srđane,
Mrđane,
Mlađene,
Joooj,

gdje ste,
tri ilinske puške prve,
tri suze moje zadnje:
Hoće majka mrtve da vas izljubi
pa sedam ravnih redi
- što Knešpolje izrovaše pogani nerasti svejedi -
nit ije
nit pije,
već petama krvavim
Kozarom, Prosarom
po lješevima čepa crvavim
ne bi li kojeg od vas poznala
žalosna majka Stojanka,
što vas je zimus pratila u akciju,
posvunoć cjelcem batrgala
i prugu trgala!

Joj, tri vuka moja i tri ljute mećave,
hoće majka da vas izljubi ledene:
Zasuči rukav, Srđane,
lako bi tebe majka poznala:
na lijevoj miški mladež - mrka kupina!
Zavrni, sine Mrđane,
zavrni mi desnu nogavicu:
tu ti je prvi kuršum probio
pod listom cjevanicu!
A ti se mrtav nasmij majci, Mlađene,
tebe bi majka ponajlakše poznala:
četiri očnjaka ostale zube prerasla,
ko u kurjaka!...

Joj, tri moje biljege od soja,
joj, tri ljute guje s prisoja,
što vas majka junačkom snagom nasisa,
što vas buna kuršumskom šarom ispisa,
joooj,
gdje ste?
Da l vas plaču
vode mlječaničke,
ili gračaničke,
ili moštaničke,
ili vas rastaču
bljuvci žutih crvi
po skotskim crnim rovovima,
na skotskim stozubim žicama
kraj dubičke ceste?

Ustajte, ustajte,
niz Knešpolje pogledajte:
Je li ovo jučerašnje Knešpolje?
Je li ovo, djeco, pred jesen?
Gdje su bijele kosačke družine povijene?
Pod kojom kruškom uzrelom
čeka
kosce jarne, uganule
i žetelice preplanule
velika rumena pita
od prvog slobodnog žita
i velika zdjela kisela mlijeka?
A od Kozare, rano moja, pa do Save,
ljetina natisla iz slobode,
ko iz vode,
kukuruzi nanijeli ko vojske zelene,
glavinjaju pšenice bremene,
šljive savke uplavile
od slačina,
pa se lijepo, od težina,
razglavile
ko steone krave:
Svud hljebno je i medno je i grozdno je
preko glave,
krckaju zemlje ko krcate košnice,
čekaju, rano moja, da se oznoje
orne muške mišice...
Al zalud, zalud čekaju!

Djeco moja,
vi ćete Stojanki majci oprostiti
što će vas majka mrtve ražalostiti:
Oca su vam u zbjegu upeljali,
i na cesti dok su nam ga strijeljali,
zubima je stisno lulu družicu,
a strica vam Radoja
odveli su u žicu,
otjerali vamiliju i kum-Ilije,
i sve redom vamilije!...
Pusto leži Knešpolje,
obnemoglo, suro, jalovo.

I ko sipnja ga pritišće
sunčano olovo.
Sve je gluvo, bezuvo.
Ni ptice, ni pčele.
Samo u praznu sobu
ubasa samotno tele
pa glavom o zatvorena vrata tuče
i beuče,
ko u grobu...

Nije ovo, djeco, Knešpolje,
ovo je polje nevolje!

Ko li će ove godine kositi?
Ko li će djevojke prositi?
Ko li će rakije peći?
Ko li će slanine sjeći?

Aj, zar će se ovi nerasti nesiti,
zar će se našom pogačom rumenom
- crvena kad nikne iz naših kostiju -
zar će se našom pogačom crvenom
nesiti nerasti slastiti?!
I zar će skotske laloke pogane
našim mrsom alapljivo mastiti?!
I zar će našom rakijom prvenom
salovita svoja ždrijela palucati?!
I zar će njihove šape čupave
što su se u našoj krvi kupale
nevjestama što su za vas pupale
proljetna njedra satrti?!
I, djeco moja, poslije naše samrti,
zar će im se sito-pjano štucati?!

Aj, ko će ove vukodlake zatrti?
Kozaro,
Kozaro,
Kozaro,
kazuj, Kozaro, ko će ih zatrti,
ko ce okajati
moga Srđana,
moga Mrđana,
moga Mlađena? ...

Kozaro, seko zelena,
druga majko moga Mlađena,
s daleka li se vidiš
i dalje li se čuješ!
Vjerovat ne može majka Stojanka
da si ti opustjela
i da si nas napustila!...
Sa ceste preorane,
sa mrtvih psina što im djeca naša sudiše,
kad oči uznesem uz tvoje kosate strane,
u mom srcu - ko u tvom gnijezdu -
jedno ptiče prokljuvava,
jedna vjera procvjetava:
Ti si moje sinove,
ti si, sele, svoje džinove
u pletenice zelene savila,
pa ćutis nad Knešpoljem
i obrve teške sastavljaš
i u srcu,
ko u kotlu plamenom,
miješaš svetu osvetu!

Osvetu, seko, osvetu!

Okaj mi sina Srđana,
okaj mi sina Mrđana,
okaj mi sina Mlađena:
Kiše je žedno sveto Ilinje,
a Knešpolje osvete presvete!

Sveti nas, seko Kozaro,
okaj nas smrtno, krvavo,
čuješ li jednu uku veliku
od one strane otkud sunce izlazi? ...
Nju mi je Mlađen često pominjo:
“Ako poginem, majko Stojanko,
mene će okajat pomajka Kozara,
mene će okajat pramajka Rusija,
neće, majko, dugo potrajat,
čuće se jedna uka velika!“

I ne vidim od rose očinje,
već samo čujem: uka počinje!

Uka, seko, uka velika
s daleke strane otkud sunce izlazi,
ko da planinom gude jugovi!
To ide vojska, sve čovjek do čovjeka,
oblak vojske, vojska srdita:
Kad bi sve gromove, seko vjekovjeka,
što su ti mrčevnom kosom igrali
vječine vječina, -
u jedan tresak i rsak složila,
on ne bi bio toj uki velikoj
ni jeka jekina:
tolika, sele, vojska udara,
toliko srditih nasrće Srđana!
Tresak, seko, rsak do neba
s daleke strane otkud sunce izlazi:
Koliko ljutih te izrani kuršuma,
koliko ljutih me nahrani jadova,
toliko, sele, iz tog ršuma,
toliko mrgodnih namiče Mrđana!
Tresak i rsak zemlju premeću
pa sijevci, sejo, nebom prelijeću
od one strane otkud sunce izlazi:
Kada bi svaku suzu štočiju,
što majčinu,
što dječiju,
(i kraviju,
i ovčiju!)
po zbjegovima što poteče s očiju,
što poteče i u tebe uteče, -
sve suze kad bi na list zelen skapila
pa suncu ranom sa njeg zrake vratila:
toliko, sejo, sijeva sijevaka,
toliko krilatih nalijeće Mlađena!...
O, nije, sejo, ovo rosa očinja,
dva Ilinja što oči moje opčinja,
već pred tom vojskom eno čovjeka,
za čelo svu je vojsku nadrasto
- a osrednjeg je uzrasta -
oči su mu - evanđelja stovjeka,
a Rusija - kosa mu grgurasta,
i sav trepti ko od pređe vilinje:
Ide tako, usred silna gromora,
- takav nam se prisniva na Ilinje -
i smiješi se, sve mu igra brk,
što bi se njime Mlađen šalio
da bi ga jednom vidjet volio
već da je njegovo odavde do mora!

- Čuješ li, sele Kozaro,
čuješ li uku veliku? ...

Razvijaj kose zelene,
seka te zaklinje Stojanka,
rasplići mrke pletenice,
puštaj nam džinove vilene,
nek skotskom krvi
oboje
tri naše vode ledene,
nek mrljinama skotskim,
za zrnate pšenice,
zemlju našu
pognoje!

Čuješ li, sele vesela,
čuješ tu uku veliku? ...

Gudi zemlja, zemlja vascijela:
Otiskuje se vojska golema od moskovskoga Jerusolema,
širi jele,
zelena sele,
prosipaj čelične pčele
niz zemlju našu
na krvavu pašu!

Znaj:
Kad bi se utroba moja oplodila,
još bih tri Mlađena,
i tri bih Mrđana,
i tri bih Srđana
porodila,
i ljutom dojkom odojila,
i svatri tebi poklonila!

Stani mi stamena,
u dvije zmije uzvij obrve,
u ljut ugriz stegni vilice,

i iz svake žilice
srkni jeda mamena
pa ga uždi na ognjene nozdrve
u tri živa plamena,
u tri živa Mlađena,
u tri živa Mrđana,
u tri živa Srđana,
u ilinska tristaitri plamena,
cikni, sele, stoglavo,
stuci ih, seko, storuko
nek im nema ni traga ni znamena,
nek se pamti gdje je raka trojaka:
Ovdje snagom doji Stojanka,
bunom pita Kozara pomajka,
vjerom hrani Rusija pramajka,
tri se majke ovdje sastaju:
Ko god nam došo da ambare izaspe,
i torove pune da nam razaspe,
i krcata da nam ulišta
posasne,
i da pogasne
ognjišta
- a loža mu od kletve ne pomrla -
djeca ce mu zalud ovud skitati
i za kosti pitati,
jer će ovdje, gdje je samrt vršaj zavrgla,
i vršući krvlju liptala,
pa na koncu svoju samrt ovrhla:
ko krv danas, sutra med proliptati,
med i mlijeko djeci našoj do grla -
zemlja će nam u sunce prociktati!

NA PRAVI PUT SAM TI, MAJKO, IZIŠO

Mati moja:
Stabljika krhka u saksiji.
Pod strehom pitoma kumrija.
Vijek u četiri duvara.
Čelo na zemlji pred svojim Allahom velikim i svemilosnim.
Derviš s tespihom u tekiji.

U mejtefu,
u žutoj sufari i bijeloj bradi hodžinoj,
ovaj i onaj svijet ugleda:
Po kosi osjeti rosu meleća,
na uhu crni šapat šejtana,
u srcu prelest saraja džennetskih
i stravu vatara džehennemskih,
pred očima čengel strašnog Azraila
što dušu vadi iz žila roba Božijeg.

Djevojkom,
s ledenog Šumeća pod kućom vodu je grabila đugumom
i preko sokaka, zavrnutih dimija,
rumenim je listovima trepetala
kaldrmom grbavom pod kućom
mokrim je nanulama klepetala
od muških je očiju bježala:
čista da dođe onome koji joj je zapisan,
kadifa bijela i kap rose sabahske
na njegov dlan.

Na dan
petput je od svog Allaha iskala
taj da joj bude
mlad i pitom
k'o softa
i k’o kadija
pametan.

Uz sokak ga je kroz mušebak snivala.
Srmom i jagom u čevrme slivala.
Svilom iz grla, podnoć ga zazivala:
“Koliko je duga zima bila....“

Na pjesmu: mjesečinu,
na dlanove: čaške rumene Allahu otvorene,
Allah joj njezin,
na dlanu svoje milosti,
spusti sa njezine zvijezde sudbine
duvak paučinast, ucvao zlatima
bogatu udaju:
Te ićindije,
Đugum i mladost iz ruke joj ispade i Šumeće ih odnese:

fijaker stade pred avlijskim vratima,
siđoše jenđije.
Grlo i koljena britka strijepnja presječe.
Srce glomnu.
Glava prekrvi.
“Tako ti velikog straha i milosti,
on da mi bude dobar i ugasan
i ne odmiči me u daleku tuđinu,
i ne prepusti me zlojedoj svekrvi!“

Premrlo krto joj tijelo
U feredžu,
u kabur tijesan, slijep, zagušljiv
staviše.
K’o ranjeniku,
Glavu joj bijelim tulbentom
Zaviše.
K’o s ovim svijetom,
s rodnom se kućom i Šumećem,
u Šumeću suza, majci na prsima,
rastajala.
K’o mejita,
obeznanjenu je u fijaker unesoše,
i dva je ata,
k’o na onaj svijet,
zanesenu ponesoše
i k’o kadifu bijelu i kap rose sabahske
mom je ocu
donesoše.

Usnom i čelom,
tri nove ruke poljubi:
svekru, svekrvi, njemu.
I kako tada sakri pred njim oči,
nikad mu više u njih ne pogleda.

Nit joj bje softa, niti kadija !

Pred svitanja,
prigušljiv dah i lampu,
uz mrtvi sokak
batrgav mu je korak osluškivala.
Pjanom,
kundure mu obljuvane odvezivala.
Stranca,
pitomošću srne zalud ga je prodobrivala.

Voskom podova i mirisom mivene puti,
svjelinom odaja i grla,
kajmakom na kahvi,
cimetom jela i tijela,
zalud ga je, zalud dočekivala:
Sljepočnice nikad joj ne dodirnu
dlanovima dragosti,
već je istrga klještima požude.

Poslije svakog poroda,
šamijom se mrkom podnimljivala.
Zelene nokte
u tjeme joj je svekrva zarivala:
Bez njenog pitanja
ne dahnu.
U četiri tupa duvara klonulo je othukivala
“Golemo nešto, golemo sam ti skrivila“ - Allaha je
zazivala - svakog klanjanja.

Na tespih žuti suze ćehlibara,
na žute usne: zapis koji šapće,
na dlanove: žuta, Allahu otvorena sureta,
Allah joj njezin,
prstom svoje milošte,
otrese sa njene zvijezde sudbine
rosu vedre rumeni
nur u pomrčinama:

Te noći,
ja joj se rodih: sin ko san!
Izažeh joj se iz krvi:
Bijeh joj razgaljenje u grčinama
Odlomih joj se od srca:
Bjeh joj krna bakarna preranim sjedinama.
Bjeh joj sunce u četiri duvara.
Hašiš tupim moždinama.

Ko pjenom smijeha,
sapunicom je omivala butice mi rumene,
ko u dušu,

u pamučne me uvijala pelene.
Dojkom ko hurmom
na usta mi je u bešici slazila.
Ko u svoj uvir,
na dojku je uvirala u mene.

Nad dahom mi je strepila ko jašika.
Da joj ostasam - Allaha svog je molila -
ko jablan uz vodu,
i da joj ubijelim,urumenim
ko djevojka pod šamijom,
i da joj upitomim
ko softa pod ahmedijom
da joj ne budem kockar ni pijanica,
nego sve škole da joj izučim,
i da joj budem
učevan
i ljudevan
i kućevan,
i da se pročujem u sedam gradova
pa da me onda na glasu kućom oženi,
pticom iz kafeza,
koja ne zna na čem žito,
na čem vino raste,
o kojoj se prvi momci izlaguju
petu da su joj i pletenicu vidjeli,
o kojoj krmeljive ebejke šapuću
ko o sehari mirisnoj zaključanoj.
Kućom i dušom
mir i bogatstva da joj rasprostrem,
kuću i dušu
bajramskim slastima da joj zalijem,
pa kad joj se vratim iz čaršije,
podvoljak da mi udobrovolji
sofrom raspjevanom,
nevjestom sjetovanom,
a kad joj od sreće i godina
ohlade kapci očinji,
ja,vid joj očinji,
na svojim da je rukama,
sretnu i mrtvu,
u kabur meki položim
ko u dušek džennetski,
zemlji i Allahu njezinom
da je predadnem pravednu...
A trut begovski i rakija,
u ocu muška pomama
- kućni hajduci vukodlaci -
kuću i dušu joj ko vode rastakahu,
dok jedne noći dođe poplava,
odnese zemlje i kmetove,
a zadnji dukat, što joj ostade,
zadnje zrno bisera,
zadnji ćilim
pojede
rz begovski bezruki i glad bezoka:
Rodnu kuću prodasmo
i gola čerga postasmo,
plašljiva, kirajdžijska...

Od tespiha su joj jagode drvenile.
Od aminanja joj usnice mavenile.
Ko trulež slezenu
memla joj je progrizala zelena
dva žuta obraza u četiri siva duvara.
Pijavica gladi
tjemena nam je nesvjesticom sisala.
A ona,
ko zemlja pregladnjela,
u žile sinu - jablanu svoj zadnji sok je brizgala:
Od starog žara haljine mi skrojila
da joj u školi ne krijem golih laktova,
a kad joj se vraćah s knjigama,
s glađu u mozgu,
sa zimom pod noktima,
dva mi je promrzla krompira gulila
i nekakvu mi pticu bajala
koja je pjevala kad joj je bilo najgore:
Samo da jednom kuću i srce joj napunim
i na put pravi da joj izađem...

ŠEVA

PROLJETNA ŠEVA NAD KOLONOM PJEVA DOMOVINU

O kolono, moja vojsko!
O sunčane pijanice pod krilima mojim!
O zemljini ljubavnici pod pazuhom mojim!
Čujte cvrkut – rasprs grla,
Čujte prhut – rasprh perja:
Ovog sunca, prvog sunca u godini,
Sva ću prsnut
U iverja!

Utopite žedne zjene u modrini!
Školjke uha otvorite kapljevini!...

Zbog vas prhnuh prvom suncu
I s njim treptim pod pazuhom u modrini,
Treptim – treptim – pjevam – pjevam – prv –
Prv –
Prv –
Crca – crca – crca – crca –
Cok!...
Ovog sunca,
Iz mog kljuna, iz mog perja, iz mog srca
Ne nadaja mlade brazde
Sjetven pjesmen sok, -
Ovog sunca,
I iz grla, i paperja, i iz srca,
Copti – copti – copti – copti
Krv,
Krv,
Mrka krv,
mrka krv!

Nisam, nisam ove sjetve:
Cik modrine,
Rosna zvijezda rascvrktana
Iznad rala,
Kap sunčane grušaline,
Grumen zemlje
Što se u hljeb rumen mrvi, -
Sva sam, sva sam ove sjetve:
Vruća rana,
Lelek žala,
Jed zeleni,
Prsak krvi!

O kolono, strasna vojsko!
Vi zemljini ljubavnici, s njom a bez nje,
Vi što mjesto u oranja – u krv zbog nje
Zamočiste mlade gležnje!

Ovog sunca i klijanja, s vama bez vas,
- udovica umeknula –
Zemlja mrsna, tamna, skrvna,
Bez težina vaših prsa na lemešu,
Bez poprska toplih zrna s vaših dlana,
Zdivljačena –
Odlijeva se sokom trava,
Presočena –
Na pup pišti;
Izležana,
Raskvasala,
Golicava,
Grozničava, -
Sukrvicom mekih kora
Sva se prišti...

Pa u podne
Skikne vriskom žitka zrika i cvrkuta,
Šmrkom usne
Suncu s usta srkne krijesa,
Istegne se mekoputa,
Bukne kvasom krvna mesa,
Obnemogne mrtvapjana.
Suncu ispod mladih dlana
Slabine joj dahne rodne,
Hroteć zaspi...

Ne dišite, ljubavnici: sad potanja
Žedna u sne.
Ne dišite u okorne njene usne.
Vas to sada, skrvna, sanja!...
Vas kad sanja, -
Sva se mliječ slatku zgusne
I u meden pelud raspe!...

U snu prvom, prhka, sanja
Djevojkom se pred prosidbu,
Pred krčenja i oranja.
Pa joj u snu – drhtnu ljeta užežena,

I tad, širna, pred kosidbu,
Obremeni.
Onda u snu krene, teška, kroz jeseni,
Porodilja
Izobilja,
Premliječena.
Pa u zime site, slasne,
Preležava presićena...

Sastavite trepavice, ljubavnici:
Sad uranja
U san slasan, u njem pruža u ognjici
Ruke dvije,
Snije:
Djevojka je u proljeća, pred prosidbu, pred oranja.
Zavozi se u sne slasne,
Snije
Da je
U osoki site staje
Vime vruće i zabreklo
Što ga vaše tele sasne.
Prevršeno vedro da je mlade, žute varenike
Na oranju što u vruća njedra vaša
Niz vilice, hladna, pljuska...
Trnci proljetni,
Brisci mladosti...
Snije
Da klije
U vrućici zemlje sjemeno da je srce nabreklo,
Pa mu puca ljuska.
Dijete da je ocu na rukama,
Mesnato,
Ciktavo,
Mameno –
Nebu poteklo.
Dah joj staje,
Snije
Da je
Djevojka polja, u rastu mlada pšenica,
Pa je
Mije
Škropac topli, đurđevski...

Zemlja mazna,
Zemlja bulazna,
Udovica za vama,
Bulazni o vama...
Sva se stopi u sne satne,
Slačinom nalije:
Košnica medena.
U snu se snije
Nevjesta da je poslije udadbe,
Istom dovedena,
Nevjesta mazna, gojazna,
Nevjesta stasita
U ljeta hljebna, prezrela, nasita,
Na jastuku nevjesta pod prstenom vjenčanim,
Pogača u klasu pod sačem sunčanim.
Različkom vas gleda iz nive modrooka.
U dah vam se unosi, stabljika bosioka,
Mirisna stabljika suhog bosioka,
Pod dahom vam se suha otkravljuje,
Duhom guši, duhom zadavljuje.
Traži vas usnama zemlje prepukle,
Usnama siše: suša.
Omamljuje vinom i smolom omorina,
Zove vas pod svoje grlo, u žeđ bijelih pitomina,
U žeđ dojki – gugutuša,
Za kap kiše!...

Jedva diše:
Pred jeseni
Obremeni.
Tučkom maka zamiriše,
I pjanim se ljuljem opije,
Snije
Da zrije,
Klasna da je zrnata pletenica
Pa je miluje pet vaših jagoda,
Niz njive stenje – rotkinja – povaljana pšenica:
Povodanj naploda.
Pupak prepupo pod stidljivom košuljom.
Sva je
Nesvjestica – ljetina.
Sva je
Omaglica – sitina.
Riječ joj supjana – žarki pah iz ustiju:
Rodila godina!

Rodiću ti sina!...

... Pa sva uzdrhti,
Usprhti,
Snije, vršidba je,
A ona na guvnu pšenica je
Pa je
Neko sipku vije,
Na vjetru pa je vrelom vršidbenom
S lopate pljevna košulja suncem proprana.
Vršidbe pjane, zvjezdan je, vršidbe prepijene:
U guvnu zaduvnu
Ona je raširena konjska nozdrva,
Podignut bič i obrva,
Glo ojkavo,
Koloplet kopita.
Kupanja u suncu, u hljebu:
Ona je vrela pšenica
Pa u guvnu zaduvnu
Skida tanku košulju,
Pa brekti gola, opita.
Niz pas joj lije zejtin sunčani:
Krvna provara,
Znojne kapljevine.
Sprljena, garava:
Pljevne po njoj ljepljevine.
Krv joj cvrči:
To joj zriču koševine.
Mozgovara,
Mozgovara...

Zemlja žeravica,
Zemlja udovica,
Nosi za vama,
Bunca o vama.
U snu hropti.
U snu siše:
Breskva načeta – usnu lopti,
Dinja napukla – usna miriše...
To je ona u jeseni
Premliječena
Porodilja
Izobilja.
Teška, nemoćna, -
Od trudnina
Sva uplavi:
Mrsna, voćna, -
Od krvina
Ucrveni.
Mlak ljubavnik, izdovoljen, sunce jenja.
Pah mlačina,
Srh slačina
Premeklim joj slabinama tanko srsne.
Krcne šećer u uštaklim zglobovima.
Ispod srca
Prsne,
Odvali se plod preneseni,
S grana zapljušti,
S loza zalomi,
Sa strukova žutih zarska
Jedar, brektav porod jeseni.
Hropcem branja, trganja, tresenja,
Zagrca
Porodilja izobilja.
Slatkoputa, prelila, jesenja,
Nakrca
Pregršti, njedra, usta, sepete.
Stenje u pleteru kuruznih košara.
Baza u šećeru pekmeznih kotlova.
Gaca drozgom vrisnulih komova.
Ševelja pretilim kukovima krava.
Davi duhom tijesnih smočnica.
Kadi dimom šljivnih sušnica.
Zapahuje hlapom rakije prvenke.
Nadaja sisom, hrani mirisom,
Ugriza kisom.
Ona je nadojena usnica.
Ona je opijena nosnica.
Ona je blagodat do grla.
Ona je godina milosnica, -
Ona naštrca
U krv i oči momačke,
U krv i oči djevojačke,
Prelesti naštrca maglene,
Pa kola niz ledine raspojasa treskava...

„Oj, djevojko, oj djevoj...,
Tanka šibo ljeskova!“

„Oj, medvjede, medo moj,
Bi li htio breskava?“

„Oj djevojko, oj djevoj...,
Po mom pasu tanka loza,
Sitno gaziš kao koza...
Oj djevojko, vjeverice,
Bi li mogla cicvarice,
Oj djevojko, oj djevoj...“

„Oj medvjede, medo moj,
Čupaj četku – nausnicu
Da te vežem za brnjicu...“

„Oj, djevojko, grozde moj!“
„Oj, dragane, hljebe moj“

Niz vode uhukti, usija žrvnjeve,
Niz polja zavrti kola stoglava,
Ona je u vama
Prelesna omama,
Pomama vrtoglava...

Zemlja vrtoglavica,
Zemlja udovica,
Vilena kola zaljulja,
U snu igra sa vama,
U snu prši, prstom ne staje
Po strvenim travama:
Dah joj prestaje,
Snije da je
Leptirica prvih mećava,
Prhka snježna pahulja,
Pa vam treptava
Sjeda među trepavice:
Udjene
Sljepilo bijelo božićnje
U zjene.
U školjci ušnoj, vrućoj, zaglušnoj,
Ona je gluha šumljava mećava,
Pod prstom latična opraha
S nebeskih cvjetnih krošanja.
Pod brzim opankom,
Ona je škriput snijega sinoćnjeg.

Mlada prtina podrankom
Pa trepti srebrnim stopama uz plećine,
Vodi vašim zavijanim kućama.
S kućnih vrata,
Ona je posuk pare iz grla,
Godovna čestitka grlata.
U sobi godovnoj,
Ona je peć rasproporena, zapah vrelih pećnjaka,
Pozdrav dobre ženice,
Žeravka rakije
U brk, u ledenice.
Iz brka cvjetnjaka
Nazdravica pjevušna
Što kikotom škaklji slabine,
Riječ razrakoljena,
Šarena, puna ko puna torba šarena.
Sofra pretovarena,
Koljenima obgrljena,
U smoku razboljena:
Pita mrsna, sjezerena, prstima do koljena
Siti popuh s brijega slanine,
Vrisak ljetnih sočevina u kajmaku s planine,
Zalogaj
Što u njem brizga urađena godina.
A poslije ručka,
Iz lule priča starčeva, priča hajdučka,
Iz prve bune:
Pahulje napolju postanu vojske tad goleme,
Bojevi strašni zagude iz furune...
Ona tad ustane,
Zemlja nevjestica,
I gusle dohvati, pod starca metne mekote pustene,
Pa tad mu pruži grudi guslene:
Lagano,
Sva uđe u nj: ko suza, u sklop mu trepavica;
Ko drhtaj, u drhtaje mu uđe usnene;
Ko žica,
Međ konjske legne zategnute strune, -
Sva postane mu gudalo raspričano,
Na čelu nemir mu gustih nabora
I razigrana vratna jabučica,
Britki žmarak suhog javora:
„Lijepo li je, djeco, podraniti
Brsnom rosom, suzom nedjeljinom,

I lijepo se na zemlji roditi,
I lijepo se, djeco, zadojiti
Pjanim mlijekom – mladom djedovinom...
Bijela li je njivom žetelica
I prostrana dušom postojbina.
Lijepo li je njivu usijati
i ne dat je zelenom skakvcu,
na trblavom iz loge jazavcu!
A kad gladni nalegnu skakavci
I osvoje dangube jazavci,
Tad je vrijeme hajku podizati!“

Ona je u vama bijelo stado djetinjstva,
Tuhk prve trube od jasenove kore
Što budi jagorčike, zove razvigore.
Ruka u ruci,
Oko u oku s prvom djeovjkom.
Rovno odlamanje zemlje pod plugom,
Mokar brus niz kosu i oči niz njivu,
Znojno zalijeganje pod jasen.
Prasak komušanja:
Drži klip, djevojko, ti da ga zalomiš!
Žežen gutljaj rakije iz ploske, iz svatovske,
Pucanj puške svatovske drugu podjesen.
Mrsna lijena prezima:
I vlaka bukova sama snijegom putuje!
Knjiga na prelu svijetla raskriljena,
Pa u uši svjetuje...
Ona je svijeća očinja od kolijevke do motike,
Kuća prostrana
Pod suncem što je djedovi djeci skućiše,
Zazubica i grobnica trblavom jazavcu,
Hajka vrištava,
Buna što vitla kukom i motikom,
Buna što valja drvlje i kamenje,
Mlijekom djedovina,
Vijekom postojbina,
Srž i kostima,
Kucaj u bilima,
Srh u tankostima,
Prh u krilima...

O kolono, strasna vojsko!
O sunčane pijanice pod krilima mojim!
O vi njeni ljubavnici pod pazuhom mojim!
Zbog vas prhnuh prvom suncu
I s njim treptim pod pazuhom u modrini,
Treptim – treptim – pjevam – pjevam – prv -
Prv –
Crni prv –
Crca – crca – crno crca –
Crni cok!
Ovog sunca
Iz mog kljuna, iz mog perja, iz mog srca,
Ne nadaja mlade brazde
Sjetven pjesmen sok,
Ovog sunca,
I iz grla, i paperja, i iz srca,
Copti – copti – copti – copti
Krv,
Krv,
Mrka krv,
Mrka krv!

O kolono, nevjestini ljubavnici!
Dva krvava sunca,
Dva oranja krvava,
U ognjici,
Ona gori: vruća rana!
Ona pišti: lelek žara!
Ona mrzi: jed zeleni!
Ona lipti: prsak krvi!...

Nisam, nisam ove sjetve
Rosna zvijezda rascvrktana
Iznad rala, -
Već sam rana, vruća rana,
Lelek žara!
Nisam, nisam ove sjetve
Cik modrine,
Kap sunčane grušaline,
Grumen zemlje
Što se u hljeb rumen mrvi, -
Sva sam, sva sam ove sjetve
Jed zeleni,
Prsak krvi!
O kolono, tučni pluže ispod sunca,
Ispod krila mojih!

Vi zemljini ljubavnici, s njom a bez nje.
Vi što mjesto u oranja – u krv zbog nje
Zamočiste mlade gležnje,
Vi monasi svetog rata,
Vi što zbog nje
Njom užgaste svete ognje,
Vi što zbog nje
Ostaviste prag i vrata:

Ona nije avaj, nije, avaj, nije,
Vama na rukama dječak rumeni,
Dječak ciktavi,
Dječak mameni,
Nebu podignut, -
Pod kamom,
Nad jamom,
Ona je vratić djetinji
I grob gluh i zametnut!...
Ona nije avaj, nije, avaj, nije,
Jamuža žuta, crvena,
Ni djevojka polja, u rastu mlada pšenica,
Ona je pšenica u rastu potrvena
I razbijeno vedro varenike.
Ona vam ne maše s brijega, nedjeljom,
Ispod savijene jabuke crvenike,
Ne maše bijelom košuljom lanenom,
Niti otkravljuje pod vašom nozdrvom
Mirisna nevjesta, stabljika bosioka,
I ne primamljuje, njiva modrooka,
Za žetvom zažegla, -
Ona je pšenica u rastu potrvena
I strnjika gnjila, pšenica podjedena,
Skakavcu duplja otegla,
I nevjesta odvedena.
Ona ne plavi
Teška, nemoćna
Od trudnina
I ne crveni
Mrsna, voćna
Od krvina
Pod jeseni
Ona ne davi
Hropcem branja, trganja, tresenja,
Nije slatkoputa, prelila, jesenja
Porodilja izobilja, -
Ona je kazan prazan, ulupljen,
Mješajica slomljena,
Ogrizina mišija
I kuruzana upaučinjena.
Ona nije
Sofra pretovarena,
Koljenima obgrljena,
U smoku razboljena,
Pita mrsna, sjezerena, prstima do koljena, -
Ona je vjetar u zidinama, kuća spepeljena!...

O kolono!
Nisam ševa, već sam stršljen!
Nisam ptica, već sam zmija!
Nisam krilo, već kandžija!
Nisam grlo, već sam zvono!

O kolono!
Ognjen zmaju ispod krila mojih!
Ljuta strijelo iz mog kljuna!
Ove sjetve, ovog sunca,
Ja i ona,
Zemlja – buna,
Razbićemo o tuč sunca
Ilindanska tučna zvona!...

Zemljotresa do nebesa!
Pruži korak: oštrac smrti!
Povij pleća: plug života!
Digni čelo: tuč osvete!
O, osveti, oslobodi!
Oslobodi!
Oslobodi!

Da prociknem modrim cikom,
Da ocvrktim rosnom zvijezdom
U proljeća,
U sjemena,
Da polijem grušalinom,
Da umrvim slatkim hljebom
Na tjemena!

O kolono, prhka dugo sišla zemlji,

Teška brazdo pošla nebu!

Oslobodi!
Oslobodi!
Oslobodi!

SADRŽAJ

SONETI..3
Rusa pjesma.....................................3
Ponornica.......................................3
Noturno...3
Pisma...3
Nad mrtvom majkom svojom........................4
Šetnja..4

*** 4
Čuda..4
Tarih I 5
Mrtvo korito................................5
Poskočica smrti.............................5
Evo čelom svega.............................5
Vaze..6
O alge......................................6
Krik..6
Svejedno....................................6
Prh...7
Pod kedrovima...............................7
Govorenje tvrđave...........................7
Kod Don Kihota..............................7
Kletva......................................8
Neskrašeni..................................8
Govorenje sahatkule.........................8
Tarih II 8
Ničija već moja.............................9
Zatečeni....................................9
Stećak......................................9
Ocvale primule.............................10
I 10
II 10
III 10
IV 10
V 11
POEME 12
Stojanka Majka Knežopoljka.................12
Na pravi put sam ti, majko, izišo 16
Ševa 18